

УДК 504:630

**Н. Е. КОВШУН
Т. Д. МЕЛЬНИК**

ФАКТОРИ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛІСОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Стаття присвячена формуванню сучасних механізмів інвестиційної діяльності лісогосподарських підприємств в умовах реструктуризації лісового сектора національного господарства та трансформації системи управління лісовим господарством. Проаналізовано природно-ресурсні передумови та основні показники розвитку лісогосподарських підприємств, основні тенденції та інвестиційні передумови розвитку лісогосподарських підприємств Волинської області.

This article is devoted to the formation of modern mechanisms for investment in forestry enterprises under restructuring of the forest sector of the national economy and the transformation of the system of forest management. The analysis of natural resource background and key indicators of forest enterprises, trends and investment preconditions for the development of forestry enterprises Volyn region.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, лісогосподарське підприємство, капітальні вкладення, інвестиційний потенціал.

В умовах структурної перебудови лісового сектора національного господарства сформувалися принципово нові інституціональні передумови для інвестиційної діяльності суб'єктів лісогосподарського підприємництва як суб'єктів приватного бізнесу, так і державних лісогосподарських підприємств. Інвестиційна діяльність лісогосподарських підприємств – це комплекс заходів з використання певної сукупності форм, методів та джерел інвестування лісогосподарських та лісоохоронних проєктів, а також передумов залучення і освоєння прямих і портфельних інвестицій як вітчизняного, так і закордонного походження,

©Ковшун Н. Е. - к.е.н., доцент Національного університету водного господарства та природокористування;

©Мельник Т. Д. - здобувач Національного університету водного господарства та природокористування

що забезпечує відтворення ресурсно-виробничого потенціалу лісогосподарського виробництва. Саме інвестиційним забезпеченням визначається розвиток лісогосподарських підприємств. Обмеженість бюджетного фінансування потреб лісового господарства в більшості регіонів України та незначний рівень ефективності виробничо-господарської діяльності вимагають розробки принципово нових форм та методів інвестиційної діяльності суб'єктів лісогосподарського підприємництва.

У вітчизняній економічній науці найбільша увага приділена дослідженню теоретико-методологічних основ інвестиційної діяльності державних лісогосподарських підприємств, яка зводиться, як правило, до бюджетного фінансування потреб лісогосподарської діяльності та фінансування потреб модернізації лісозаготівельної та лісопереробної сфер за рахунок коштів, отриманих внаслідок госпрозрахункової діяльності. Дана проблематика розглядається в працях І. Антоненко, О. Голуба, А. Дейнеки, С. Демидюка, О. Дребот, Р. Дубаса, Я. Дяченка, А. Карпука, Я. Коваля, М. Козоріз, Б. Колісника, І. Лицура, Є. Мішеніна, Г. Мішеніної, М. Римара, І. Синякевича, Ю. Туниці, О. Фурдичка, М. Шершуна, О. Шубалого, О. Ярової та інших. Але недостатньо уваги приділяється особливостям інвестиційної діяльності лісогосподарських підприємств в умовах диверсифікації джерел фінансового забезпечення реконструкції, модернізації та технічного переоснащення виробничо-технічної бази лісозаготівлі та лісопереробки та в умовах становлення національного ринку фінансових послуг, в який поступово вливаються і суб'єкти лісогосподарського підприємництва.

Для виявлення основних проблем інвестиційної діяльності лісогосподарських підприємств різних форм власності необхідно дослідити динаміку інвестиційного потенціалу відтворення та охорони різноманітних складових лісоресурсного потенціалу.

Економічна криза негативним чином відобразилася на динаміці фінансування потреб лісового господарства, що не давало можливості повною мірою використовувати резерви розширеного відтворення його потенціалу та комплексного використання відходів лісосічного виробництва [2].

Мав місце надзвичайно звужений спектр джерел і форм інвестування лісогосподарських проектів, оскільки держава не створила належних умов для формування інституціонального середовища залучення інвестицій урядів іноземних держав, вітчизняних фінансово-кредитних та підприємницьких структур. Зокрема у 2001 році обсяг капітальних інвестицій у лісове господарство та пов'язані з ним послуги склав 65 млн. грн., у 2004 році – 103 млн. грн., у 2008 році – 208 млн. грн. (рис. 1).

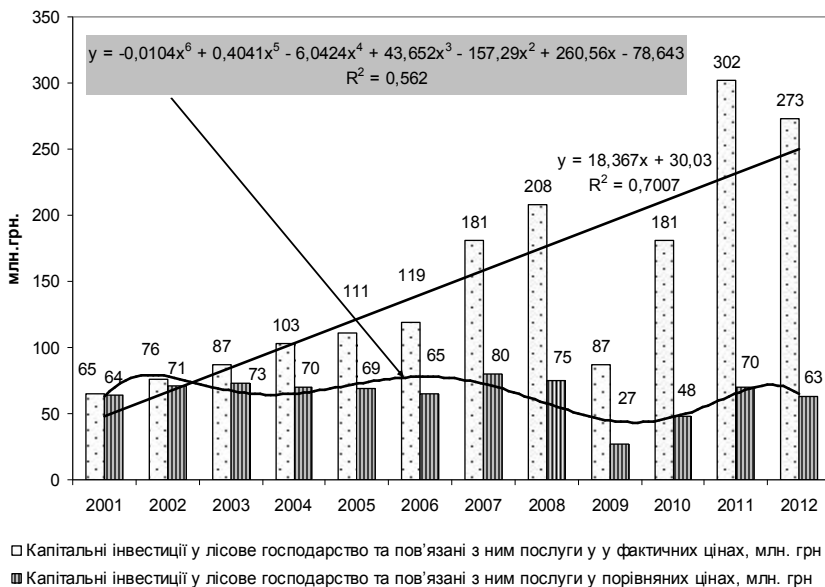

Рис. 1. **Капітальні інвестиції у лісове господарство України у фактичних та порівнянних цінах** (розраховано за даними Державної статистики України)

Висхідний тренд у динаміці капітальних інвестицій за період із 2000 по 2008 рік пов'язаний із закріпленням проявів макроекономічної стабілізації. У 2009 році (перший рік після глобальної фінансової кризи) обсяг інвестицій знизився на 121 млн. грн. У 2010 році порівняно з 2009 роком знову відбувалося зростання обсягів капітальних інвестицій у лісове господарство (зростання складо 94 млн грн). У 2011 році в

лісове господарство було спрямовано інвестицій на суму 302 млн. грн., що є найвищим показником за період із 2001 по 2012 роки.

Розвиток лісогосподарських підприємств базується на лісоресурсному потенціалі окремих територій. Для Волинської області це особливо актуально, оскільки лісогосподарський бізнес є одним з найбільш бюджетонаповнюючих видів діяльності. Аналіз показників ведення лісового господарства у Волинській області свідчить про стабільне (приблизно у 1,2 рази щороку) зростання обсягів виробництва продукції у 2000-2008 рр., проте вже у 2009 році, у зв'язку із зменшенням сукупного попиту внаслідок економічної кризи, спостерігається незначне зменшення цього показника – на 8,2% порівняно з 2008 роком, але не нижче рівня 2007 року.

Основними лісокористувачами в області є державні лісогосподарські підприємства та організації, які підпорядковані Волинському обласному управлінню лісового і мисливського господарства. На даний час до системи Держкомлісагентства України в області відносяться 14 державних лісогосподарських підприємств (займаються лісовим господарством та первинною переробкою ресурсів лісу).

Важливою передумовою ефективності виробничо-господарської діяльності та нарощення інвестиційного потенціалу державних лісогосподарських підприємств Волинської області є фінансування потреб лісового господарства. За період з 2003 по 2012 рік витрати на ведення лісового господарства постійно зростали, що пов'язано з розширенням площ лісовідновлення, організацією плантаційного лісівництва та дорожчанням паливно-мастильних матеріалів. У 2003 році витрати на ведення лісового господарства у державних лісогосподарських підприємствах Волинської області складали 30,7 млн. грн., у 2007 – 45,2 млн. грн., у 2012 – 63,4 млн. грн.

На державних лісогосподарських підприємствах Волинської області за період з 2007 по 2012 рік не спостерігалось стійких тенденцій щодо освоєння капітальних інвестицій в розрізі основних статей (рис. 2). Негативним моментом є те, що у 2012 році порівняно з 2007 роком значно скоротились обсяги капітального будівництва, обсяги введення нових основних засобів та ще гіршою стала ситуація з придбанням

нематеріальних активів. Така структура капітальних інвестицій є недосконалою, оскільки переважна більшість реальних інвестицій спрямовується на механічне оновлення парку виробничого устаткування, а не їх комплексну модернізацію. Позитивним моментом в інвестиційній діяльності лісогосподарських підприємств стало збільшення у структурі капітальних інвестицій держлісгоспів Волинської області у 2012 році порівняно з 2007 роком частки амортизації. Зокрема у 2007 році амортизація забезпечувала капітальні інвестиції на 59,5%, а у 2012 – на 67,9%. Нажаль це було забезпечено не масовим оновленням виробничого устаткування і відповідно високими ставками амортизаційних відрахувань, а значним оновленням основного капіталу лише окремих лісогосподарських підприємств.

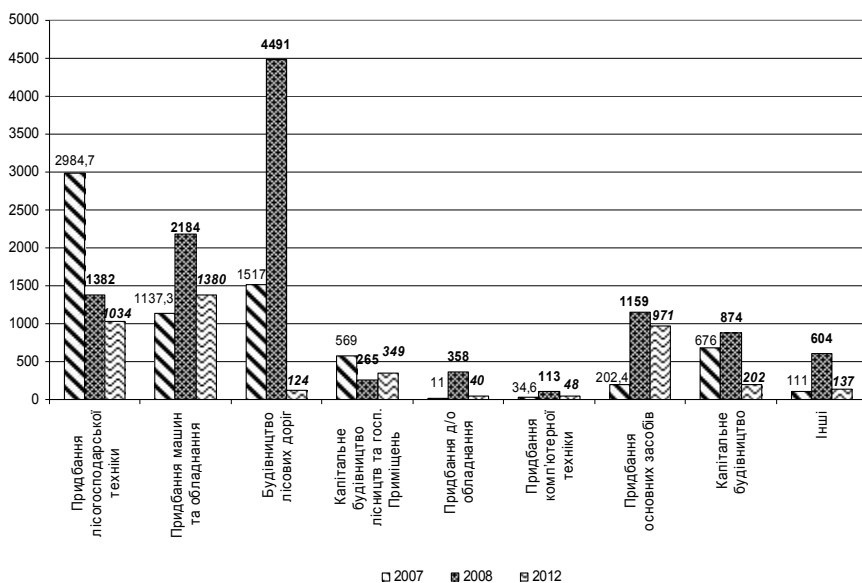

Рис. 2. Динаміка фактичних капітальних інвестицій у розрізі статей по державних лісогосподарських підприємствах Волинської області за 2007-2012 роки (побудовано за даними Волинського обласного управління лісового і мисливського господарства)

За період з 2007 по 2012 рік в динаміці капітальних інвестицій у розрізі статей спостерігалась наступна картина: збільшення як правило відбулось лише у 2008 році порівняно з 2007 роком, що було наслідком закріплення тенденцій макроекономічної стабілізації. У 2012 році порівняно з 2008 роком значно зменшився обсяг капітальних інвестицій в будівництво лісових доріг, придбання машин та обладнання, капітальне будівництво. Позитивні зміни в 2012 році порівняно з 2008 роком спостерігались лише у капітальному будівництві лісництв та господарських приміщень. З викладеного слідує, інвестиційна активність державних лісогосподарських підприємств у 2012 році переорієнтувалася з оновлення активної частини основних фондів на розширення пасивної.

В результаті аналізу було виявлено особливості інвестиційної діяльності лісогосподарських підприємств Волинської області, яка є одним з найбільш заліснених регіонів України. Це дало змогу сформулювати наступні висновки.

Основними проблемами інвестиційної діяльності державних лісогосподарських підприємств є наступні: низький рівень ефективності використання виробничих ресурсів підприємства (фінансових, людських та матеріальних), що не дозволяє більшості підприємств вести прибуткову діяльність і фінансувати модернізацію, реконструкцію, оновлення та технічне переоснащення лісогосподарського та деревообробного обладнання, транспортних засобів та інших складових основного капіталу; нерозвиненість інфраструктури ринку необробленої деревини; відсутність державних бюджетних та недержавних позабюджетних фондів інноваційного розвитку державних лісогосподарських підприємств; не вигідні умови для укладання угод про придбання лісогосподарського та деревообробного обладнання на основі лізингу; неможливість лісогосподарськими підприємствами використовувати заготовлену деревину та інші матеріальні активи як заставу для отримання кредитних ресурсів у комерційних банках; значні обмеження зі сторони держави щодо госпрозрахункової діяльності, що зобов'язує сплачувати дивіденди державі; неможливість державними лісогосподарськими підприємствами залучати додаткові інвестиційні ресурси за

рахунок технологій сек'юритизації; надмірна централізованість в управлінні майном державних лісогосподарських підприємств, що не дозволяє останнім разом з іноземними партнерами та фінансово-кредитними установами вступати в інтегровані підприємницькі структури.

Поглибленого дослідження вимагають лісогосподарські підприємства багатолісних районів, оскільки тут спостерігається низький рівень концентрації інвестиційного потенціалу, переважна більшість лісогосподарських підприємств знаходиться на сільських депресивних територіях, стагнаційні процеси у сфері сільськогосподарського виробництва створюють сприятливі передумови для розширення площ лісового фонду [1].

Для суб'єктів лісогосподарського підприємництва недержавної форми власності основними проблемами інвестиційної діяльності виступають: низький техніко-технологічний рівень первинної та поглибленої переробки деревини у зв'язку з використанням як правило деревообробного обладнання, списаного державними лісогосподарськими підприємствами; небажання власників і співвласників приватних лісогосподарських підприємств об'єднуватися в підприємницькі об'єднання вертикального та горизонтального типу; банківські та небанківські фінансово-кредитні установи не охоче кредитують приватні лісогосподарські підприємства у зв'язку з їх хитким фінансовим положенням; приватні лісогосподарські підприємства, за винятком підприємств сформованих великим вітчизняним та транснаціональним капіталом, не є активними учасниками зовнішньоекономічних операцій; низька концентрація інвестиційних ресурсів у зв'язку з незначними потужностями переробки деревної сировини; відсутність партнерських відносин приватних лісогосподарських підприємств з державними лісогосподарськими підприємствами; напівлегальний характер роботи приватних лісогосподарських підприємств у зв'язку з використанням в якості сировини деревини, заготовленої несанкціоновано; відсутність на приватних лісогосподарських підприємствах, особливо на малих формах господарювання, програм інноваційного оновлення ресурсно-виробничого потенціалу та відповідних інженерних кадрів.

Отже, активізація інвестиційної діяльності лісогосподарських підприємств залежить від ефективнішого використання передумов нарощення інвестиційного потенціалу лісогосподарського виробництва та розширення джерел і форм інвестиційного забезпечення розвитку лісогосподарських підприємств. Основними джерелами та формами активізації інвестиційної діяльності мають виступати: угоди фінансового та оперативного лізингу; проекти на основі спільного інвестування; реінжиніринг основних лісогосподарських бізнес-процесів; створення державно-приватних партнерств; венчурне інвестування; екологічна сертифікація лісопродукції; випуск боргових зобов'язань (облігацій); виконання лісогосподарських робіт на основі аутсорсингу.

В умовах формування конкурентного середовища на ринках лісопродукції пріоритетними напрямками інвестиційної діяльності лісогосподарських підприємств мають бути: придбання сучасного високотехнологічного обладнання; формування матеріально-технічної бази просування готової продукції на цільові ринки; формування науково-дослідної і виробничої бази плантаційного лісівництва; розбудова інфраструктури заготівлі, транспортування та складування деревини; розбудова техніко-технологічної бази заготівлі недревної сировини та другорядних лісових матеріалів; нарощення інфраструктурного і природно-ресурсного потенціалу рекреаційного лісокористування та мисливського господарства; впровадження технологій поглибленої переробки ліквідної та неліквідної деревини, відходів лісосічного виробництва; розширення потужностей підсобних господарств та допоміжних виробництв.

Бібліографія

1. Мішенін Є. **Концептуальні засади розвитку механізмів державно-приватного партнерства в лісоресурсній сфері** / Є. Мішенін, Г. Мішеніна // Економіст. – 2010. – № 12. – С. 23-26.

2. Хвесик М. А. **Комплексне використання лісоресурсного потенціалу: механізм стимулювання, інституціональне та інноваційне забезпечення** : монографія / Хвесик М. А., Шубалий О. М., Василик Н. М. ; Нац. акад. наук України, ДУ «Ін-т економіки природокористування та сталого розв. НАН України». – К. : ДКС, 2011. – 497 с.

Рецензент: д.е.н., професор Хвесик М.А.